

rinde oğlu Şehzade Ahmed'in hizmetinde Mihrî Hatun'la aynı dönemde yaşadığını, beraberce kaside ve methiye yazdıklarını bildirmektedir. Ancak bu bilgiyi Mihrî'nin 1512'den sonra, Zeyneb Hatun'un 1474'te vefat ettiği göz önüne alındığında şüphe ile karşılamak gerekir. II. Bayezid'in ardından oğlu Şehzade Ahmed'in Amasya valiliği sırasında bölgede bir şiir muhitiinin teşekkül ettiği ve Zeyneb Hatun'un da bu çevre içinde yer aldığı tahmin edilmekte, Şair Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin bu dönemde Amasya'da yaşamış olması böyle bir şiir çevresinin varlığı düşüncesini güçlendirmektedir. Zeyneb Hatun'un vefatıyla ilgili daha çok son devir kaynaklarında yer alan 879 (1474) tarihinin (Osmanlı Müellifleri, II, 220) nereden alındığı ve Amasya'da vefat eden Zeyneb Hatun'un kabrinin nerede olduğu bilinmemektedir.

Sehî, Zeyneb Hatun'la Mihrî Hatun'un şiirlerini övmektedir. Âşık Çelebi, Zeyneb Hatun'un evlendikten sonra şiir meclislerine katılmadığını, hiç evlenmeyen Mihrî Hatun'un bu sohbetlere devam ettiğini kaydetmekte (*Meşâirü'ş-şuarâ*, vr. 83^b; ayrıca bk. Havlioğlu, I/1 [2010], s. 39), Latîfi ise Zeyneb Hatun'un da evlenmediğini söylemektedir. Ancak diğer bazı kaynaklarda onun evlendiği ve kocasının İshak Fehmi Çelebi olduğu belirtilmektedir (*Osmanlı Müellifleri*, II, 219; ayrıca bk. Havlioğlu, I/1 [2010], s. 33, 37, 39). Zeyneb Hatun'un Fâtiht Sultan Mehmed'e takdim ettiği bir divanından söz edilmektedir. Zeyneb Hatun'un şairlikle Fitnat Hanım'a denk sayıldığını belirten Bursalı Mehmed Tâhir, divanın bir nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi'nin Ayasofya bölümünde bulunduğunu yazarsa da (*Osmanlı Müellifleri*, II, 220) yapılan araştırmalarda divanın herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır (Çavuşoğlu, sy. 9 [1978], s. 406). Döneminde şiirleri hayli tanınmaktaydı; tezkirelerde de şiirlerinden övgüyle söz edilmektedir. Zeyneb Hatun, Amasya'da divan şiirinin yayılmasına öncülük etmiş, kendisinden sonra aynı bölgede Mihrî Hatun ve Aysel Hubbî gibi şairler yetişmiştir. Şair hakkında bilgi verilen hemen bütün tezkirelerde onun, "Keşf et nikâbını yeri göğü münevver et / Bu âlem-i anâsırı firdevs-i enver et" matla'lı ve "et" redifli gazeli yer almaktadır. Latîfi bu gazele bir nazîre yazmıştır (*Tezkiretü'ş-şu'arâ*, s. 289-290).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehî, *Tezkire* (Kut), s. 287-288; *Pervâne Beg Nazire Mecmuası* (67^b-100^b): *Transkripsiyonlu ve Edisyon Kritikli Metin* (haz. H. İbrahim Demircakaz, yüksek lisans tezi, 2002), MÜ Sosyal Bilim-

ler Enstitüsü, s. 154; Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-şuarâ*, vr. 83^b; a.e. (nşr. Filiz Kılıç), İstanbul 2010, I, 591; Latîfi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve tabsiratü'n-nuzamâ* (nşr. Ridvan Canım), Ankara 2000, s. 288-290; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 435-436; Mehmed Zihni, *Meşâirü'n-nisâ*, İstanbul 1294, I, 285-286; Hacıbeyzâde Ahmed Muhtar, *Şair Hanuamlarımız*, İstanbul 1311, s. 15-16; *Osmanlı Müellifleri*, II, 219-220; *Amasya Tarihi*, I, 217; Bedîhan Tamsöz, *Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi*, Ankara 1994, s. 9-11; Serhan Alkan İspirli, *Kadın Divan Şairleri ve Geleneğin İzantsı*, Ankara 2007, s. 31-36; Mehmed Çavuşoğlu, "16. Yüzyılda Yaşamış Bir Kadın Şâir Nisâyî", *TED*, sy. 9 (1978), s. 405-406; Didem Havlioğlu, "On the Margins and between the Lines: Ottoman Women Poets from the Fifteenth to the Twentieth Centuries", *Turkish Historical Review*, I/1, Leiden 2010, s. 25, 33, 37, 39, 47; Hasan Aksoy, "Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi", *DİA*, XXXI, 485; Ömer Zülfe, "Pervâne Bey Mecmuası", a.e., XXXIV, 245.

HASAN AKSOY

ZEYNEB bint HUZEYME

(زينب بنت حزيمة)

Zeyneb bint Huzeyme
b. el-Hâris el-Hilâliyye
(ö. 4/625)

Hız. Peygamber'in Ümmü'l-mesâkin lakaplı hanımı.

Hem Câhiliye devrinde hem İslâm döneminde cömertliği, muhtaçlara düşkünlüğü ve yardım severliği ile tanındığından "Ümmü'l-mesâkin" (muhtaçların annesi, hâmisî) lakabıyla anılmıştır. Benî Âmir b. Sa'saa kabilesinin Hilâl koluna mensuptur. Annesi Hind (Havle) bint Avf'tır. Hind'in dokuz kızının hepsi müslüman olduğundan Resûlullah kendilerine "mümin kız kardeşler" demiştir. Kardeşleri arasında, yine Peygamber'in zevcelerinden biri olan Meymüne'nin yanı sıra Abbas b. Abdülmuttalib'in hanımı Ümmü'l-Fazl Lübâbe, Hâlid b. Velîd'in annesi Lübâbe es-Suğrâ, Hz. Hamza'nın karısı Selmâ (Sülmâ) bint Umeyys ve Ca'fer b. Ebû Tâlib'in hanımı Esmâ bint Umeyys gibi seçkin hanımlar bulunmaktadır.

Resûl-i Ekrem, Hz. Hafsa'dan sonra Zeyneb bint Huzeyme ile evlendi. Zeyneb'in bu evlilikten önce kiminle evli olduğu hususunda farklı rivayetler vardır. Bunlardan birine göre Zeyneb önce amcasının oğlu Cehm b. Amr b. Hâris ve onun ardından Tufeyl b. Hâris'le, daha sonra Tufeyl'in kardeşi Ubeyde b. Hâris'le evlendi. İlk müslümanlardan ve muhacirlerden olan Ubeyde, aynı zamanda Resûlullah'in görevlendirdiği ilk seriyye kumandanı ve İslâm'ın ilk sancaktarı olup Bedir Gazvesi'n-

de şehid düşmüştür. Ubeyde'nin şehâdetinden bir yıl sonra, Uhud Gazvesi'nden hemen önce Ramazan 3 (Şubat-Mart 625) tarihinde Hz. Peygamber 400 dirhem mehir vererek Zeyneb ile evlendi. Diğer bir rivayete göre ise Zeyneb, Hz. Peygamber'le evlenmeden önce Abdullah b. Cahş ile evliydi ve onun Uhud Gazvesi'nde şehid düşmesi üzerine Resûlullah tarafından nikâhlanmış (İbnü'l-Esir, V, 297), Hz. Peygamber'in Âmir b. Sa'saa kabilesiyle bozulan ilişkileri düzeltme arzusu bu evlilikte önemli rol oynamıştır.

Resûl-i Ekrem'in evlilikleri içinde en kısa süreli olanı Zeyneb'le olan evliliğidir. Zeyneb bu evlilikten sekiz ay (bazı rivayetlere göre iki veya üç ay) sonra Rebîülâhîr 4 (Eylül 625) tarihinde otuz yaşında vefat etmiş olup Resûlullah'ın zevceleri içinde Hatice'den sonra ilk vefat eden hanımıdır. Diğerleri Resûl-i Ekrem'den sonra vefat etmiştir. Zeyneb, Resûlullah'ın kıldırıldığı cenaze namazının ardından Bakî Mezarlığı'na defnedildi. Hz. Peygamber'in eşleri arasında Bakî Mezarlığı'na ilk defnedilen de odur. Resûlullah'ın Zeyneb bint Huzeyme'nin anne bir kız kardeşi Meymüne ile evlenmesi, Zeyneb'in vefatından yaklaşık dört yıl sonra 7 yılının Zilkade ayında (Mart 629) gerçekleşmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye* (nşr. Muhammed Ali el-Kutub – Muhammed ed-Dâli Balta), Beyrut 1412/1992, IV, 262; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebir* (nşr. Ali M. Ömer), Kahire 1421/2001, X, 111-112; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut, ts. (Dâru İhyâit-türâsî'l-Arabî), XXIV, 57-58; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), IV, 1853; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, VII, 538-539; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Halîl Me'mûn Şîhâ), Beyrut 1418/1997, V, 297-298; İbn Kesîr, *es-Sire*, III, 173-174; IV, 584-585, 594; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İşâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecvîd v.dğr.), Beyrut 1415/1995, VIII, 157-158; M. Yaşar Kandemir, "Meymüne", *DİA*, XXIX, 506-507.

AYŞE ESRA ŞAHYAR

ZEYNEB bint MUÂVİYE

(زينب بنت معاوية)

Zeyneb bint Muâviye
b. Attâb es-Sekafiyye
(ö. 32/653'ten sonra)

Abdullah b. Mes'ûd'un hanımı, sahâbî.

Bazı kaynaklarda adı Zeyneb bint Ebû Muâviye, Zeyneb bint Abdullah b. Muâviye şeklinde de zikredilir. Ebû Muâviye ile Abdullah'ın aynı kişi olduğu anlaşılmakta-